

KANDIDAT

4432

PRØVE

ME-100 1 Samfunnsvitenskapelig metode

Emnekode	ME-100
Vurderingsform	Skriftlig eksamen
Starttid	06.12.2018 09:00
Sluttid	06.12.2018 14:00
Sensurfrist	28.12.2018 00:59
PDF opprettet	26.11.2019 08:11
Opprettet av	Hans Bøhn Andreassen

ME-100, generell informasjon**Emnekode:** ME-100**Emnenavn:** Samfunnsvitenskapelig metode**Dato:** 6. desember 2018**Varighet:** 5 timer**Tillatte hjelpemidler:**

Kalkulator

Merknader:Alle oppgaver skal besvares.

Det forekommer av og til spørsmål om bruk av eksamensbesvarelser til undervisnings- og læringsformål. Universitetet trenger kandidatens tillatelse til at besvarelsen kan benyttes til dette. Besvarelsen vil være anonym.

Tillater du at din eksamensbesvarelse blir brukt til slikt formål?**Velg et alternativ** Ja Nei

Besvart.

1 ME-100, oppgave 1

a) Gjør rede for deltakende observasjon som metode

b) Hva er det som gjør at deltakende observasjon i noen tilfeller er å foretrekke fremfor kvalitativt intervju?

Skriv ditt svar her...

a)

Deltakende observasjon er på linje med kvalitativt intervju, fokusgruppeintervju og dokumentanalyse, en kvalitativ metode.

Jeg skal her redegjøre for deltakende observasjon som metode. Jeg vil først gå inn på hvilken type problemstillinger og undersøkelsesopplegg metoden er velegnet for, deretter hvordan data samles inn, og analyseres, samt gyldighet.

Deltakende observasjon er en metode som egner seg i tilfeller hvor man

vil observere atferd: hva som faktisk skjer og hva folk faktisk gjør. Den egner seg dermed godt til utforskende eller eksplorerende problemstillinger, når man ønsker å få klarhet i et fenomen eller en årsakssammenheng. Den kan dermed brukes både i beskrivende og forklarende problemstillinger, selv om noe av metodens styrke ligger i å avdekke kausalmekanismer. Deltakende observasjon anvendes oftere ved problemstillinger som er rettet mot teoretisk generalisering enn mot statistisk generalisering.

Metoden egner seg til intensive opplegg, hvor man går i dybden. Ved deltakende observasjon har man flere kanaler: man ser, hører, snakker med folk og får på den måten rik informasjon om det som skjer.

Metoden er mye brukt i sosiologiske feltstudier og psykologiske studier, som begge er fag som er opptatt av atferd og gruppedynamikk og årsaker til disse. I samfunnsvitenskapen er metoden egnet i opplegg som case-studier, aksjonsforskning og eksperimenter.

Hvilke situasjoner skal observeres?

Mens kvantitative metoder og enkelte kvalitative metoder har ulike fremgangsmåter for å velge ut hvilke enheter som skal undersøkes, er det ved deltakende observasjon situasjonen som er det sentrale. I studier av produksjonsbedrifter vil observatøren kunne være til stede både ved møter i ledergruppen og på gulvet i den operative kjernen. I undervisningssituasjoner vil observatøren kunne være til stede i klasserommet og på lærereværelset.

Relevante spørsmål her vil være over hvor lang tid observasjonen skal foregå, eller om den skal gjentas på ulike tidspunkt, for eksempel i evaluering av endringer.

Deltakende observasjon er den mest etisk utfordrende formen for undersøkelse: I utgangspunktet krever alle studier informert samtykke,

observasjon blir dermed den mest etisk utfordrende situasjonen, ettersom du ikke bare blir spurt om ting, men observert og i noen tilfeller filmet, som jo er mer inngripende enn en intervju situasjon. Deltakende observasjon vil normalt være åpen for at den skal være lovlig med hensyn til personvern.

Å bli observert er for mange forbundet med et visst ubehag. Når forskeren kommer inn som observatør f.eks. i en organisasjon, kan en oppleve en viss skepsis fra de som observeres. Her vil det være avgjørende å opparbeide seg tillit.

Lean-konseptet som er utbredt i prosessindustrien, kan vel sammenlignes med en type aksjonsforskning, hvor man gjennom deltakende observasjon observerer situasjoner eller hendelser, deretter analyserer dem, foreslår tiltak, implementerer tiltakene og evaluerer resultatene. I slike tilfeller kan observatøren f.eks. stå med stoppeklokke på en produksjonslinje og måle output og tidsavbrudd, noe som klart kan oppleves ubehagelig for de som blir observert. Eller hun kan be om å få stå et skift på linja sammen med operatørene, noe som vil være smartere med tanke på å opparbeide tillit.

Nå tilfredsstillers nok ikke denne typen lean-opplegg alle krav til vitenskapelig forskning, ofte er observatøren her mer en endringsagent enn en forsker. Eksempelet illustrerer likevel hvordan måten man går frem på, er relevant for hvordan man blir møtt og hvilken informasjon man vil få, noe som også vil gjelde i ved deltakende observasjon i en ren forskningssituasjon.

Sentrale spørsmål kan være "Hva skjedde nå?" "Hvorfor skjedde dette?"

Under observasjonen vil observatøren samtale med de som blir observert, og ta notater, omtrent som feltnotater. Dette gir rike bibe beskrivelser, man kan stille spørsmål, få svar og selv observere atferd, dynamikk, hendelsesforløp og prosesser. Det er avgjørende å ta gode notater underveis og så gå gjennom notatene rett etterpå for at de skal bli

så utfyllende som mulig. Dersom observasjonen blir filmet, vil man i tillegg få videopptak som kan benyttes i analysearbeidet.

Hvor gode er funnene ved deltakende observasjon?

Deltakende observasjon er velegnet til å avdekke kausalmekanismer enten gjennom varianstilnærmingen eller gjennom prosesstilnærmingen:

Gjennom varianstilnærmingen observerer man en situasjon eller hendelse på to ulike tidspunkt, hvor et trekk er endret mellom de to tidspunktene og hvor en har utelukket andre mulige årsaker (som en vet om - det vil alltid kunne være mulige årsaker man ikke vet om).

I prosesstilnærming observerer man prosesser, for å avdekke hva som fører til hva. Deltakende observasjon er velegnet til dette ettersom man observerer hva som skjer og både selv kan observere og spørre deltakerne om hva som forårsaket hendelsen.

Studier som er gjennomført med deltakende observasjon vil ofte ha stor intern gyldighet. Metoden gir rike beskrivelser f.eks. av samme situasjon på ulike tidspunkt eller av hendelsesforløp eller prosesser.

Kausalitetsmekanismene man avdekker vil være godt begrunnet i dataene man har samlet inn ettersom man har detaljerte beskrivelser av situasjoner eller hendelsesforløp.

En kritikk mot metoden kan være at det at observatøren i deltakende observasjon blir en del av gruppen, og dermed endrer dynamikken i denne og påvirker det som observeres, at det kan være en sterk observatøreffekt. På den annen side kan han opparbeide seg større tillit enn i en enkelt intervju situasjon og dermed oppnå fyldigere og rikere informasjon.

Konteksteffekten vil derimot være mindre ettersom deltakende

observasjon i samfunnsvitenskapelige studier hovedsakelig foregår i de naturlige omgivelsene (på skolen, i bedriften, i organisasjonen).

Innen ledelsesteori er Hawthorne-eksperimentet et kjent eksperiment: undersøke hvordan ulike arbeidsforhold påvirket produktiviteten ved å variere ett og ett trekk ved arbeidssituasjonen (arbeidsllys osv.) eksperiment- og kontrollgruppe. Det viste seg at produktiviteten økte fra utgangspunktet uansett hvilken variabel man anvendte i eksperimentgruppen, og at den også økte i kontrollgruppen. Dette understreker effekten av å vite at man blir observert.

b) Hva er det som gjør at deltakende observasjon i noen tilfeller er å foretrekke fremfor kvalitativt intervju?

Deltakende observasjon og kvalitativt intervju er begge kvalitative metoder. Valget mellom deltakende observasjon og kvalitativt intervju som metode avhenger blant annet av hvilken type informasjon man ønsker å samle inn.

I et kvalitativt intervju er man opptatt av enkeltpersoners opplevelse eller tolkning av situasjoner og hendelser. Svarene vi får her vil være det respondentene "forteller at de opplever" eller "sier de gjør".

Ved deltakende observasjon observerer man atferd, altså det de som deltar, faktisk gjør, ikke "det de sier de gjør". Dersom man ønsker informasjon om faktisk atferd, vil deltakende observasjon være å foretrekke ettersom det kan gi et mer objektivt bilde av hendelsen, situasjonen eller forløpet.

Ved deltakende observasjon snakker man også med de som observeres og

vil på den måten også kunne informasjon om hvordan deltakeren opplever eller tolker situasjonen, men i en mer naturlig kontekst enn en intervjusituasjon.

Deltakende observasjon kan også være å foretrekke fremfor kvalitativt intervju i situasjoner hvor det vil være vanskelig å intervju undersøkelsesobjektene eller å få gode eller pålitelige svar av undersøkelsesobjektene. Dette kan for eksempel gjelde undersøkelser av pedagogiske opplegg på de laveste trinnene skolen eller i barnehagen, hvor det vil være lettere å observere barna enn å intervju dem.

En kan også tenke seg at det i noen tilfeller, f.eks. i en case-studie, kan være interessant å gjøre et kvalitativt intervju med et utvalg personer før deltakende observasjon. Intervjuet vil i så fall kunne gi informasjon om hva som oppleves som de største problemene i en organisasjon og dermed gi input til hvilke situasjoner som bør observeres gjennom deltakende observasjon.

Artikkelen "Den ene undersøkelsen etter den andre" av Dag Album illustrerer hvordan "observatøren i ham", som en i utgangspunktet tilfeldig deltaker på et pauserom, ble oppmerksom på fenomenet sykdomsprestisje, og hvordan han deretter vekslet mellom både kvantitative og kvalitative metoder for, over flere tiår, komme dypt inn i problematikken. En slik metodetriangulering vil være et forskningsmessig ideal, men vil ofte i realiteten være et ressurs spørsmål. Artikkelen illustrerer også noe av den deltakende observasjonens styrke som metode: Gjennom deltakende observasjon har forskeren alle sanser og antenner åpne og kan dermed fange opp fenomener som deltakerne kanskje ikke selv er bevisste eller oppmerksomme på. Dette er informasjon som man ikke ville fått gjennom et kvalitativt intervju, ettersom fenomenet er "skjult" eller for undersøkelsesobjektene. Som artikkelen viste, kan slik informasjon være svært relevant og interessant å gå dypere inn i.

Besvart.

2 ME-100, oppgave 2

Tabell 1: Frekvensfordeling		
Det politiske systemet gir folk mulighet for politisk innflytelse		
	Frekvens	Prosent
Ikke i det hele tatt	73	4,8
I liten grad	360	23,5
I noen grad	689	44,9
I stor grad	361	23,5
I svært stor grad	52	3,4
Totalt	1535	100,0

Tabell 2: Regresjonsanalyse			
	Ustandardisert	Standardisert	Sig.
	B	Beta	
(Konstant)	2,54		
Identifiserer du deg med et politisk parti	0,27	0,14	0,00
Plassering venstre-høyre skala	-0,04	-0,09	0,00
Kjønn	-0,05	-0,03	0,30
Hvor bekymret er du for miljøet	0,13	0,20	0,00

Avhengig variabel: Det politiske systemet gir folk mulighet for politisk innflytelse

Du har gjennomført en nasjonal undersøkelse av nordmenns syn på hvorvidt det norske politiske systemet gir mulighet for politisk innflytelse. Utvalget er tilfeldig trukket og består av omtrent 1500 personer. Du gjennomfører en regresjonsanalyse med følgende variabler:

- *Avhengig variabel:* Det politiske systemet gir folk mulighet for politisk innflytelse: Målt på en skala fra 1 til 5 der 1=Ikke i det hele tatt og 5=I svært stor grad.
- *Uavhengig variabel 1:* Identifiserer du deg med et politisk parti? 1=Ja og 0=Nei
- *Uavhengig variabel 2:* Hvor vil du plassere deg politisk på en venstre-høyre skala? Målt på en skala fra 0 til 10, der 0=Helt til venstre og 10=Helt til høyre
- *Uavhengig variabel 3:* Kjønn. 0=Mann og 1= Kvinne
- *Uavhengig variabel 4:* Hvor bekymret er du for miljøet? Målt på en skala fra 1 til 5 der 1=Ikke i det hele tatt og 5=I svært stor grad.

Tabellene nedenfor viser frekvensfordeling (tabell 1) for avhengig variabel, samt resultatet fra regresjonsanalysen (tabell 2). Besvar følgende:

- Beskriv fordelingen på avhengig variabel.
- Hva uttrykker signifikansverdien (Sig.)?
- Tolk stigningstallene (B) og tilhørende signifikans.
- Tolk Beta.
- Hva er fordelene med multivariat analyse fremfor bivariat analyse?
- R^2 for modellen er 0,12. Hva forteller denne?
- Ta utgangspunkt i funnene fra regresjonsanalysen, og skisser hva slags egenskaper en person vil ha dersom vedkommende ikke synes at det politiske systemet gir rom for

Skriv ditt svar her...

a. Beskriv fordelingen på avhengig variabel

Den avhengige variabelen (AVAR) "Det politiske systemet gir folk mulighet for politisk innflytelse" er en variabel på ordinalnivå, med gjensidig utelukkende kategorier som er rangordnet. Den er målt på en skala fra 1 til 5 der 1=Ikke i det hele tatt og 5=I svært stor grad.

Av frekvensfordelingen ser vi at nærmere halvparten (44,9 %) har svart "I noen grad" som er det midterste svaralternativet på skalaen. Videre ser vi at like mange (23,5 %) har svart "I liten grad" som "I stor grad" som er svaralternativene like under og like over det midterste. Det er svært få som uttrykker ytterpunktene "Ikke i det hele tatt" (4,8 %) eller "I svært stor grad" (3,4 %). Vi ser en normalfordeling med tyngdepunkt i midten som avtar mot begge endene av skalaen.

Vi kan dermed si at en knapp halvpart (44,9 %) ikke har noen sterk formening om hvorvidt det politiske systemet gir folk mulighet for politisk innflytelse, mens den andre (knappe) halvparten er uenige og fordeler seg jevnt mellom "ja-siden" (I stor grad) og "nei-siden" (I liten grad).

b. Hva uttrykker signifikansverdien (Sig.)?

Signifikansverdien (Sig.) tar utgangspunkt i nullhypotesen (om at det ikke er noen sammenheng mellom uavhengig og avhengig variabel) og er en beregning av sjansen for at vi ville fått resultatet vi har fått (her: stigningstallet), i en populasjon hvor det ikke var noen sammenheng.

Signifikansverdien uttrykkes i prosent, og jo lavere signifikansverdien er, jo lavere er dermed sjansen for at vi ville fått resultatet vi har fått, i en

populasjon hvor det ikke er noen sammenheng. Med en lav signifikansverdi kan en dermed snu på det å si at når sjansen er liten for å finne dette i en populasjon hvor det ikke er noen sammenheng, er det stor sjanse for at det ER en sammenheng. Signifikansverdien forteller oss dermed hvorvidt vi kan generalisere funnene våre til å gjelde utover utvalget, for hele populasjonen. Vi sier da at funnet er statistisk signifikant.

I samfunnsvitenskapen brukes ofte en grense på 0,05 (eller fem prosent) for å avgjøre om funn er statistisk signifikante. Dette betyr at vi er villige til å ta feil i ett av 20 tilfeller. Dersom signifikansverdien er på 0,05, kan vi med 95 % sikkerhet fastslå at det er en sammenheng. På dette grunnlaget kan vi forkaste nullhypotesen, den alternative hypotesen (om at det ER en sammenheng mellom UVAR og AVAR) styrkes, og vi kan generalisere resultatet til å gjelde utover utvalget, for hele populasjonen.

c. Tolk stigningstallene (B) og tilhørende signifikans.

Stigningstallet (B) gir oss endringen i Y (avhengig variabel) for en enhets endring i X (uavhengig variabel). Stigningstallet viser oss retning og styrke på sammenhengen mellom uavhengig og avhengig variabel.

Den avhengige variabelen (Y): "Det politiske systemet gir folk mulighet for politisk innflytelse" er målt på en skala fra 1 til 5 der 1=Ikke i det hele tatt og 5=I svært stor grad. Dette betyr at jo mer Y øker, desto mer tro har man på at det politiske systemet gir folk mulighet for politisk innflytelse. Konstanten (B: 2,54) viser til den predikerte verdien av Y når $X = 0$.

UVAR1: Identifiserer du deg med et politisk parti? 1=Ja og 0=Nei

Stigningstall (B): 0,27

Her forteller stigningstallet at Y (AVAR) øker med 0,27 når X øker med

én enhet, i dette tilfellet når X går fra 0 til 1. Her er UVAR₁ er en dikotom variabel, som viser forskjellen mellom de som identifiserer seg med et politisk parti og de som ikke gjør det. Det er en positiv sammenheng mellom det å identifisere seg med et politisk parti og det å mene at det politiske systemet gir folk mulighet for politisk innflytelse, med andre ord: De som identifiserer seg med et politisk parti har større tro på at det politiske systemet gir folk mulighet for politisk innflytelse enn de som ikke gjør det.

Variabelen "Identifiserer du deg med et politisk parti?" er statistisk signifikant med en Sig.-verdi på 0,00. Vi kan derfor generalisere funnet for denne variabelen til å gjelde utover utvalget, for hele populasjonen, i dette tilfellet nordmenn.

UVAR₂: Hvor vil du plassere deg politisk på en venstre-høyre-skala?

Målt på en skala fra 0 til 10, der 0=Helt til venstre og 10=Helt til høyre

Stigningstall (B): -0,04

Her forteller stigningstallet at Y (AVAR) synker med 0,04 for hver enhets økning i X, i dette tilfellet jo lenger man beveger seg til høyre på den politiske skalaen. Dette betyr at jo lenger til høyre man befinner seg på den politiske skalaen, desto mindre tro har man på at det politiske systemet gir folk mulighet for politisk innflytelse.

Variabelen "Hvor vil du plassere deg politisk på en venstre-høyre-skala?" er statistisk signifikant med en Sig.-verdi på 0,00. Vi kan derfor generalisere funnet for denne variabelen til å gjelde utover utvalget, for hele populasjonen, i dette tilfellet nordmenn.

UVAR₃: Kjønn. 0=Mann og 1= Kvinne

Stigningstall (B): -0,05

Her forteller stigningstallet at Y (AVAR) synker med 0,05 når X øker med én enhet, i dette tilfellet når X går fra 0 til 1. UVAR₃ er også en dikotom variabel, som viser forskjellen mellom menn (0) og kvinner (1). Når Y synker når man X går fra 0 (mann) til 1 (kvinne), betyr dette at kvinner har mindre tro på at det politiske systemet gir folk mulighet for

politisk innflytelse enn menn.

Variabelen "Kjønn" er derimot ikke statistisk signifikant med en Sig.-verdi på 0,30. Vi kan derfor ikke generalisere funnet for denne variabelen til å gjelde utover utvalget, for hele populasjonen

UVAR₄: Hvor bekymret er du for miljøet? Målt på en skala fra 1 til 5 der 1=Ikke i det hele tatt og 5=I svært stor grad.

Stigningstall (B): 0,13

Her forteller stigningstallet at Y (AVAR) øker med 0,13 når for hver enhets økning i X, i dette tilfellet jo mer bekymret man er for miljøet. Dette betyr at jo mer bekymret man er for miljøet, jo mer tro har man på at det politiske systemet gir folk mulighet for politisk innflytelse.

Variabelen "Hvor bekymret er du for miljøet" er statistisk signifikant med en Sig.-verdi på 0,00. Vi kan derfor generalisere funnet for denne variabelen til å gjelde utover utvalget, for hele populasjonen, i dette tilfellet nordmenn.

d. Tolk Beta.

Man kan ikke sammenligne stigningstall direkte, ettersom disse kan være målt i forskjellige skalaer. For å kunne sammenligne de avhengige variablene må de først omregnes til en felles skala, dvs. standardavvik. Beta måler endring i Y for en standarddaviks endring i X. Dette gjør det mulig å sammenligne de uavhengige variablene med hverandre for å finne ut hvilken av de uavhengige variablene som har innbyrdes størst forklaringssevne.

Når vi tolker Beta ser vi på det absolutte tallet fordi vi er opptatt av styrken på sammenhengen. Vi tar ikke hensyn til fortegn, som viser til retningen.

I tilfellet over er det

UVAR 4: Hvor bekymret er du for miljøet? som har størst forklaringssevne med en Beta på 0,20, etterfulgt av

UVAR 1: Identifiserer du deg med et politisk parti? med en Beta på 0,14, og

UVAR 2: Plassering på politisk venstre-høyre-skala med en Beta på -0,09

Jeg har valgt å ikke inkludere UVAR 3: Kjønn med en Beta på -0,03 ettersom resultatet ikke er statistisk signifikant, med en Sig.-verdi på 0,30 ($>0,05$).

Beta forteller oss at, av de uavhengige variablene, er det UVAR4 Hvor bekymret er du for miljøet? som har størst innvirkning på nordmenns syn på hvorvidt det norske politiske systemet gir mulighet for politisk innflytelse.

e. Hva er fordelene med multivariat analyse fremfor bivariat analyse?

I en bivariat analyse har man en avhengig variabel (det man vil forklare eller "virkning") og kun én uavhengig variabel (forklaringsvariabel eller "årsak"). I en bivariat analyse vil man avdekke sammenhenger, eller korrelasjon, i form av den uavhengige variabelens virkning på den avhengige, men resultatet vil ofte bli kunstig høyt fordi den uavhengige variabelen vi har definert som "årsak" kan romme andre bakenforliggende årsaker som det ikke er tatt hensyn til.

I en multivariat analyse har man også én avhengig variabel, men man har flere uavhengige variabler. Dette gjør det mulig å kontrollere for andre forhold, og det er dette som er den fremste fordelene med multivariat analyse fremfor bivariat analyse.

I en bivariat analyse ville man for eksempel etablert en sterk korrelasjon mellom kjønn (UVAR) og inntekt (AVAR) med betydelig lavere inntekt hos kvinner enn hos menn. I en multivariat analyse kunne man inkludert variabelen stillingsprosent (og eventuelle andre variabler man antar har innvirkning på inntekt). På denne måten kontrollerer vi for andre forhold, i dette tilfellet stillingsprosent. Ettersom det er en større andel kvinner enn menn som arbeider deltid, vil vi i en slik multivariat analyse, ved å kontrollere for stillingsprosent, få en lavere inntektsforskjell som kan tilskrives kjønn.

En bivariat analyse kan ofte ses på som "et første spadestik" for å se om det er en sammenheng, men for å kunne etablere årsaksforhold og for å kunne generalisere, må man kunne kontrollere for andre forhold. Man kan gjerne bruke en multivariat krystabellanalyse til å kontrollere for én eller to uavhengige variabler, men utover det vil den bli svært uoversiktlig og en multivariat regresjonsanalyse blir klart å foretrekke.

f. R^2 for modellen er 0,12. Hva forteller denne?

R^2 gir oss modellens samlede forklaringssevne. R^2 uttrykkes i prosent og en R^2 på 0,12 forteller oss at bare 12 % av variasjonen i nordmenns syn på hvorvidt det norske politiske systemet gir mulighet for politisk innflytelse, kan forklares av variablene som inngår i modellen (hvorvidt man identifiserer seg med et politisk parti, politisk plassering venstre-høyre, kjønn og bekymring for miljøet). Når modellen bare forklarer 12 % av variasjonen, innebærer det at de 88 % av variasjonen skyldes andre forhold. En R^2 på 0,12, betyr med andre ord at vi har en svak modell, som forklarer lite, og hvor andre viktige årsaker er utelatt.

g. Ta utgangspunkt i funnene fra regresjonsanalysen, og skisser hva slags egenskaper en person vil ha dersom vedkommende ikke synes at det politiske systemet gir rom for innflytelse.

Med utgangspunkt i funnene fra regresjonsanalysen kan en person som ikke synes det politiske systemet gir rom for innflytelse, gjerne være en person som ikke identifiserer seg med noe politisk parti ($X_1 = 0$) som befinner seg langt til høyre politisk ($X_2 = 10$) og som er lite bekymret for miljøet ($X_3 = 1$). Jeg har ikke inkludert variabelen kjønn, ettersom denne ikke er statistisk signifikant.

$$Y = a + bX$$

$$Y = 2,54 + (0,27 \times 0) + (-0,04 \times 10) + (0,13 \times 1)$$

$$Y = 2,54 - 0,4 - 0,13$$

$$Y = 2,5$$

$$Y = 2,27$$

Besvart.